

16.2.2015

Dnro:56/D.a.1/2015

**Oikeusministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö**

viite: Valtion talousarvio vuodelle 2015, momentti 33.60.63, Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 37/2014 vp – HE 131/2014 vp, HE 247/2014 vp

Asia: VETOOMUS OIKEUSMINISTERIÖLLE

Sosiaali- ja terveysministeriön talousarvioesityksen momentin 63 mukaista valtionavustusta sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan on vähennetty merkittävästi vuodesta 2013 alkaen. Viimeisen kahden vuoden aikana pohjoissuomen osaamiskeskusten saamelaisyksikön (Poske saamelaisyksikkö), toiminnan rahoitusta on supistettu siten, että toimintaan kohdennetut resurssit ovat vähentyneet vuodesta 2013 yli 30% (vuonna 2013 myönnetty avustus 52000€, vuonna 2014 45000€ ja vuonna 2015, 36000€). Sosiaalialan osaamiskeskustoiminta perustuu lakiin eikä sitä koskevaa lainsäädäntöä ole muutettu tai toimintoja ja vastuita ole osoitettu sopeutettavaksi myönnettävän rahoituksen määrään sosiaali- ja terveysministeriön taholta.

Sosiaali- ja terveysministeriö ilmoittaa vastuunalaisiksi tehtävikseen muun muassa oman alansa lainsäädännön valmistelun ja toteutumisen ohjauksen sekä sosiaaliturvan ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämisen ja toimintapolitiikan johtamisen ja ohjauksen. Toisaalta laissa sosiaalialan osaamiskeskuksista (13.12.2001/1230) todetaan 1§ mukaan mm. että,

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan tarkoituksena on luoda ja ylläpitää koko maan kattava alueellinen yhteistyörakenne sosiaalialan perus- ja erityisosaamisen edistämiseksi sekä sosiaalialan alueellista yhteistyötä edellyttävien erityisosaamista vaativien erityispalvelujen ja asiantuntijapalvelujen turvaamiseksi.

Sosiaalialan osaamiskeskukselle myönnetystä valtionavustuksesta 1,5 % on tarkoitettu käytettäväksi erityisavustuksena saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi (koko maan alueella). Lain sanamuoto ei kuitenkaan estä sitä, että erityisesti saamelaisia koskevista erityisvelvoitteista huolehtivan henkilön palkkauskustannuksiin ei voitaisi käyttää myös Pohjois-Suomen alueellisen osaamiskeskusten muuta rahoitusta. Esimerkiksi, koska Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan osapuolten välillä laaditusta sopimuksesta käy ilmi, että Posken toimialue sosiaalityön osalta on koko Pohjois-Suomi, siis saamelaisten kotiseutualue mukaan lukien, voitaisiin tästä päätellä, että myös rahoituksen on tältä osin tarkoitettu jakautuvan myös koko alueelle. Näin ollen, koska saamelaisyksikön työntekijän tehtäviin kuuluu sosiaalityön suunnittelua tms. toimintaa, tulisi tähän myöntää oma suhteellinen rahoituksen osansa Poske – yksikön normaaliavustuksesta.

Toisaalta osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 13.12.2001/1230 4§ mukaan;

”Osaamiskeskustoimintaa varten tulee olla 3 §:ssä tarkoitettun sopimuksen mukaisesti valittu johtaja ja muuta toiminnan toteuttamiseksi tarvittavaa henkilöstöä. Henkilöstössä tulee olla edustettuna riittävästi tieteellistä pätevyyttä, sosiaalialan kehittämiseen liittyvää asiantuntemusta sekä kokemusta hallintotehtävistä.”

Em. mukaan on siis lakitasoisesti säädetty, että osaamiskeskuksella tulee olla toiminnan toteuttamiseksi tarvittavaa henkilöstöä, jolla tulee olla myös edustettuna riittävästi tieteellistä

pätevyyttä, sosiaalialan kehittämiseen liittyvää asiantuntemusta sekä kokemusta hallintotehtävistä. Lainkohdan edellyttämä pätevyys riippuu kulloinkin kyseessä olevan tehtävän sisällöstä, ja kun kyseessä on saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottaminen, merkitsee lain tarkoittama ”pätevyys” yleisten pätevyyden kriteereiden täyttymisen lisäksi mm. saamen kielen osaamista ja kulttuurin tuntemusta. Sosiaali- ja terveysministeriön vahvistettuun talousarvioon 2015 osoittamat leikkaukset tarkoittavat Posken saamelaisyksikön kohdalla sitä, että em. 4§ mukainen henkilöstökriteeri ei enää täyty, koska rahoitus ei riitä ainoan, kuvatus kriteerin täyttävän henkilön työllistämiseen, jonka seurauksena siis rikotaan em. lainkohtaa ja laajemmassa mittakaavassa aiheutetaan saamelaisen väestön eriarvoistumista suhteessa valtaväestöön, mikä on mm. vastaan ILO 169 –sopimuksen tarkoitusta. Sosiaali- ja terveysministeriön menettely tässä asiassa näin ollen rikkoo myös hallitusohjelman tavoitteita, koska ILO 169 –sopimuksen ratifiointi on ollut eräänä kuluvan hallituskauden tavoitteista. Sopimuksen ratifiointi on vuoden 2015 alkuun mennessä edennyt eduskuntakäsittelyyn.

Saamelaisyksikössä työskentelee tällä hetkellä yksi suunnittelija. Sosiaalialan osaamiskeskusten valtionavustusleikkaus tarkoittaa Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen saamelaisyksikön osalta sitä, että yksikön ainoan työntekijän työpanos muuttuu osa-aikaiseksi. Vuoden 2015 osalta leikkaus tarkoittaa lisäksi sitä, että Saamelaiskäräjät, Posken saamelaisyksikön suunnittelijan työnantajana voi työoikeudellisten velvoitteidensa mukaisesti toteuttaa työntekijän kanssa käytävien yt-neuvottelujen ja irtisanomisajan kulumisen jälkeen virkasuhteen osa-aikaistamisen siten, että muutokset astuvat voimaan vasta aikaisintaan kesäkuusta 2015 eteenpäin. Näin ollen suuri osa vuodelle 2015 myönnetystä rahoituksesta on tässä vaiheessa jo käytetty, mikä taas tarkoittaa sitä, että ko. henkilön työaikaa olisi edelleen merkittävästi vähennettävä loppuvuoden osalta, jotta rahoitus riittäisi hänen palkkaansa. Toisaalta, koska työaikaa ei työnantaja voi loputtomasti lyhentää, on ko. henkilö käytännössä lomautettava merkittäväksi osaksi loppuvuotta 2015. Tämän jälkeen yksikköön ei jää yhtään työntekijää huolehtimaan edes Posken saamelaisyksikön lakisääteisistä, välttämättömistä tehtävistä, mikä aiheuttaa käytännössä sen, että erityisesti saamelaisten kotiseutualueen saamenkielinen sosiaalialan palveluita käyttävä väestö joutuu vahvasti eriarvoiseen asemaan suomenkieliseen valtaväestöön nähden.

Suomen perustuslain 6 § mukaan ”ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.”

Lisäksi, perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Julkisen vallan vastuussa ei ole kyse vain muodollisesta vastuusta. Hallituksen perusoikeusuudistusta koskevassa esityksessä (HE 309/1993 vp, s. 75) korostettiin erityisesti, että PL 22 § edellyttää myös perusoikeuksien aineellista turvaamista. Jotta yksikön lakisääteiset tehtävät saataisiin hoidettua, tulee Posken saamelaisyksikölle turvata riittävä rahoitus.

Edellä todetun seurauksena erityisesti saamelaisten kotiseutualueen saamenkielinen väestö on joutumassa eriarvoiseen asemaan suomenkielisen valtaväestön kanssa, koska Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen saamenkieliselä väestölle suunnattuja resursseja on vähennetty niin voimakkaasti, että yksikön lakisääteisiä tehtäviä kyetä hoitamaan. Menettelyä voidaan pitää saamenkielisen väestön osalta selkeänä perusoikeusloukkauksena Suomen valtion taholta. Toisaalta on selvää, että menettelynsä johdosta sosiaali- ja terveysministeriö sosiaalialan osaamiskeskustoimintaa vastuunalaisesti johtavana ministeriönä on myös laiminlyönyt ohjaus- ja suunnitteluvastuunsa Posken saamelaisyksikön lakisääteisten tehtävien hoidon suhteen esittämällä eduskunnalle toimintaan osoitetun rahoituksen leikkaamista edellä kuvatuin tavoin siten, että myönnettävät resurssit eivät riitä edes välttämättömien lakisääteisten tehtävien hoitoon.

Saamelaiskäräjät on toimittanut sosiaali- ja terveysministeriölle kannanottonsa asiantilan korjaamiseksi jo 2.9.2014 (**Liite 1**). Saamelaiskäräjien virkamiehet ovat lisäksi olleet yhteydessä STM:n vastuunalaisiin virkamiehiin vielä 15. ja 16.1.2015 ratkaisun löytämiseksi ongelmaan ja ohjauksen pyytämiseksi toiminnasta vastuunalaiselta ministeriöltä. Sosiaali- ja terveysministeriö ei kuitenkaan ole saamelaiskäräjien kannanottoon reagoinut, eikä ohjeistanut siten, että ongelma olisi saatu ratkaistua.

Suomi on viime aikoina saanut useita suosituksia myös kansainvälisten ihmisoikeussopimusten noudattamista valvovilta elimiltä parantaa saamenkielisiä sosiaali- ja terveyspalveluja. Yk:n rotusyrjintäkomitea on vuonna 2013⁴ suosittanut, että Suomi tosiasiallisesti varmistaa saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuuden saamelaisille näiden kotiseutualueella.¹ Lasten oikeuksien komitea on vuonna 2011 suosittanut Suomea varmistamaan, että romani- ja saamelaislapsilla, myös saamelaisalueen ulkopuolella asuvilla saamelaislapsilla, on oikeus kulttuurisensitiivisiin koulutus- ja terveydenhuoltopalveluihin omalla kielellään². Naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea on lisäksi suosittanut vuonna 2007 että Suomi varmistaa, että saamelaisnaisille järjestetään asianmukaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, mukaan lukien lisääntymisterveyspalvelut.³

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen tärkeimpiä ajankohtaisia haasteita ovat saamelaisten aseman, saamenkielisten palvelujen saatavuuden ja kehittämistyön turvaaminen sekä osaamisen ja asiantuntijuuden vahvistaminen käynnissä olevissa sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön uudistustoimissa sekä palvelurakennemuutoksissa. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen valtakunnallisen erityistehtävän toteuttaminen on käymässä mahdottomaksi tehtävään osoitettujen resurssien riittämättömyyden vuoksi, eikä saamelaisten sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimuksen, kehittämisen ja opetuksen erityistarpeita pystytä leikattujen resurssien avulla turvaamaan. Ellei akuuttiin ongelmatilanteeseen löydetä nopeaa ratkaisua, johtaa kehitys Suomen valtion osalta todennäköisesti uusiin huomautuksiin kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelimiltä, mikä ei edesauta Suomen valtion uskottavuuden vahvistumista mm. ILO 169 –alkuperäiskansasopimuksen ratifiointiprosessin ja täytäntöönpanon suhteen.

Saamelaiskäräjien sosiaali- ja terveyslautakunta⁴ vetoaa oikeusministeriöön saamelaisasioista vastaavana ministerinä, että se järjestäisi yhteiset neuvottelut asian ratkaisemiseksi sosiaali- ja terveysministeriön, oikeusministeriön ja saamelaiskäräjien sekä Posken edustajien kanssa, joiden tuloksena akuuttiin ongelmatilanteeseen saataisiin aikaan Posken saamelaisyksikön toiminnan turvaava ratkaisu.

Saamelaiskäräjien sosiaali- ja terveyslautakunnan puolesta,

Pia Ruotsala
ma hallintopäällikkö
Saamelaiskäräjät

Kalle Varis
vs. lakimiessihteeri
Saamelaiskäräjät

¹ CERD/C/FIN/CO/20-22

² CRC/C/FIN/CO/4

³ CEDAW/C/FIN/CO/6

⁴ Saamelaiskäräjien sosiaali- ja terveyslautakunta vastaa Saamelaiskäräjillä Posken saamelaisyksikölle määrättyjen tarpeellisten tehtävien hoitamisesta (Saamelaiskäräjien työjärjestys 17 § 9) kohta).

Tiedoksi:

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen neuvottelukunta
Saamelaiskäräjät

Liitteet:

Liite 1: Saamelaiskäräjien kannanotto sosiaali- ja terveysministeriön talousarvioesitykseen vuodelle 2015 sosiaalialan osaamiskeskusten valtionavustusleikkaukseen

Lisätietoja:

- ma hallintopäällikkö Pia Ruotsala pia.ruotsala(at)samediggi.fi, 010 839 3106
- vs lakiasihteeri Kalle Varis kalle.varis(at)samediggi.fi, 010 839 3187